

kronikk

I dagens kronikkspalte bringer vi statsminister **JENS STOLTENBERG**s tale under markeringen av den norsk-jødiske minnedagen sist søndag. Arrangementet fant sted i Universitetets Gamle Festsal, med de mosaiske trossamfunn i Oslo og Trondheim som vertene. Også justisminister Hanne Harlem og representanter for Stortinget deltok i markeringen.

Aldri for sent å gi uttrykk for anstendighet

En historisk prosess er brakt til avslutning – oppgjøret etter de eiendeler som ble frananet norske jøder under den annen verdenskrig. Vi setter et verdig punktum for et uverdigg kapittel i norsk historie.

Tre norske regjeringer har engasjert seg i denne saken. De har alle hatt det samme målet:

Å bringe klarhet i hva som skjedde med jødernes eiendeler under og etter krigen.

Å klargjøre fakta.

Og å gjennomføre et historisk og moralsk oppgjør på vegne av det norske storsamfunnet.

Vi kan i dag konkludere med at det er gjennomført et individuelt oppgjør og et kollektivt oppgjør. Det er utbetalt erstatning til 980 personer i det individuelle oppgjøret. I det kollektive oppgjøret er det bevilget midler til sikring av jødisk kultur og fremtid i Norge gjennom de Mosaiske Trossamfunn.

De første steg er tatt på veien mot å etablere et senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteters stilling i Norge. Og det er bevilget midler til Stiftelsen til fremme av jødiske institusjoner utenfor Norges grenser.

Jeg vil takke de Mosaiske Trossamfunn for samarbeidet med myndighetene de snart fem årene som er gått, og jeg vil på vegne av de regjeringer som har vært engasjert takke for den anerkjen-

9 av de 530 i live. Norske tall ble risset inn i en historisk minnetavle over seks millioner jøder som ble myrdet med industriell presisjon.

En hatsk ideologi nådde også Norge. Den hadde sine røtter utenfor vårt land. Men den hadde norsk jord å vokse i.

Det var norske sjåførere som brakte de norske jødene til «Donau» den kalde novemberdagen i 1942. Det var nordmenn som anga. Det var nordmenn som førte lister. Og det var nordmenn som ranet landsmenns eiendom.

Jødene som ble brakt om bord i «Donau», var også nordmenn. De var landsmenn. De var landsmenn som ble sendt i døden av andre landsmenn.

Fordi de var jøder.

Dette er europeisk historie. Men det er også norsk historie. Og det er det vår plikt å ikke glemme. Men mer enn det – det er vår plikt å snakke om det og belyse det. Det skylder

fram i nye ytringer. For mindre enn ti år siden skulle vi igjen forholde oss til begrepet *etnisk rensing* i Europa. Igjen ble det reist gjerder rundt leirer av folk med en etnisk eller religiøs bakgrunn.

Igjen og igjen ser vi rasistiske ytringer som tøyser grenser – i Europa og i Norge.

Vi må drive grensene tilbake og slå kime- ne ned. I sommer stilte over 10 000 men-

nesker opp på Youngstorget for å vende ny-nazismen ryggen. I forrige uke gikk 700 mennesker i et stille tog på Bøler for å sende samme budskap. Dette engasjementet må vi ta vare på.

Særlig må vi holde dialogen med unge mennesker. For noen uker siden fikk jeg et brev fra klasse 9E fra Vevelstad ungdomsskole på Langhus. Klassen samler inn penger for å reise på kassetur til Auschwitz med «Hvite Busser» høsten 2001. De arrangerer kake- lotteri og rydder søppel i veikanten for å sikre penger til turen. De har bedt meg om støtte. Den vil jeg gi ved å stille opp som hjelper ved kake- lotteriene

«Det handler om å åpne nye generasjoners øyne og ører for menneskeskapte redsler som utspant seg i vårt land. Det handler om å ruste oss til å møte vår samtid - og vår fremtid»

nelse Trossamfunnene har gitt uttrykk for her i dag.

Det arbeidet vi har gjennomført sammen, er viktig for vårt eget land. Det har også sendt viktige signaler til andre land. Det har sendt budskap om at det er deler av historien vi ikke skal – og ikke kan – legge bak oss. Budskap om at vår generasjon av det norske folk har et moralsk ansvar for å ta fatt i urett begått under tidligere generasjoner. Budskap om at det aldri er for sent å gi uttrykk for anstendighet.

Det gjelder til de grader forholdet til jødene. Men det gjelder også storsamfunnets forhold til andre folkegrupper som har lidd urett i vårt land. Det er slike budskap vi vil skal komme fra denne markeringen og den sluttstreken vi nå sammen setter.

Likevel vet vi at dette bare er en del av et mye større bilde. Norske jøder har krevet at det ble betalt tilbake. Det var et meget legitimt krav, det har nå skjedd, selv om det har skjedd altfor sent. Men norske jøder har vært de første til å si at dette ikke handler om et oppgjør som kan avgrenses i kroner og øre.

Det handler om noe langt mer grunnleggende. Det handler om å holde et av de mørkeste kapitlene i norsk historie fremme i lyset. Det handler om å åpne nye generasjoners øyne og ører for menneskeskapte redsler som utspant seg i vårt land. Det handler om å ruste oss til å møte vår samtid – og vår fremtid.

Dette mørke kapitlet i vår historie er fanget opp på en gripende måte i scenen med de mange hundre drosjebilene som så effektivt gjorde jobben 26. november 1942.

530 nordmenn ble hentet og stuert om bord i «Donau». Kvinner. Barn. Unge. Eldre. Noen dager senere hadde 346 av dem endt sine liv i gasskamrene i Auschwitz. To og et halvt år senere var bare

vi de som mistet livet. Men det skylder vi også oss selv og kommende generasjoner i det mangfoldige og flerkulturelle Norge.

Mennesker i min generasjon kan vanskelig fatte omfanget av lidelsen det jødiske folk måtte gjennomleve under nazistenes tyranni. Likevel er det vår plikt å gjøre alt hva vi kan nettopp for å forstå det uforståelige. Å forstå og forklare at mordet på jødene var en forbrytelse mot hele menneskeheten. Å forstå og forklare at fordi det faktisk kunne hende en gang – så kan det hende igjen.

For kimene til det som endte opp i Holocaust er ikke revet vekk. Kimene lever som en del av vår sivilisasjon – og viser seg

en gang på nyåret.

Det gleder jeg meg til. For dette er en klasse med engasjement. Turen vil bli et minne for livet for klassen. Det samme vil forberedelsene og den refleksjonen hver og en av 9.-klassingene nå går gjennom.

Refleksjon, kunnskap og engasjement. Det kan også være stikkord for prosjektet med å legge Holocaust-senteret til Villa Grande på Bygdøy.

«Symbolikken taler for seg. Et senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteters stilling i Norge lagt til det som var Vidkun Quislings villa»

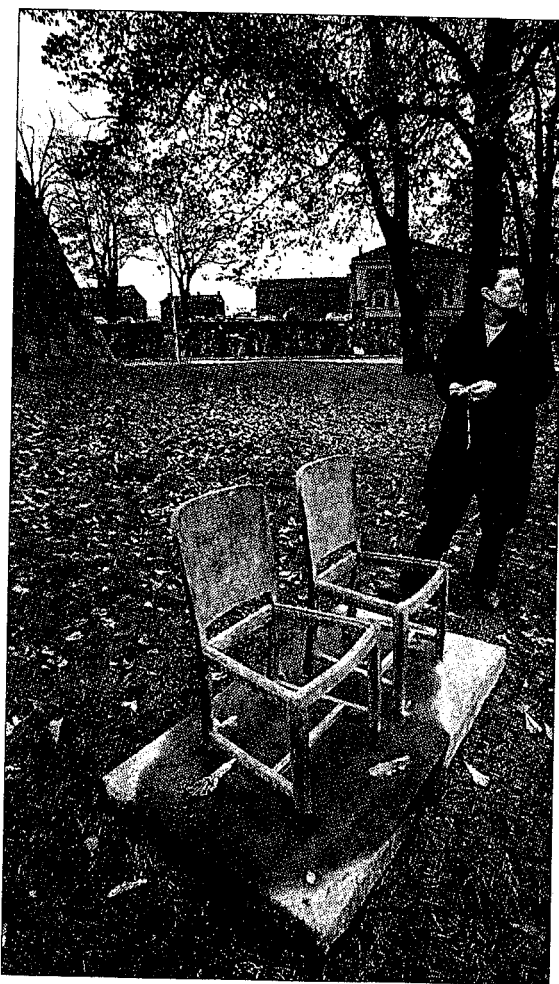
Symbolikken taler for seg. Et senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteters stilling i Norge lagt til det som var Vidkun Quislings villa. En bygning som i noen få år inkarnerte de norske kimene som var med på å lede til Holocaust.

Vi er i gang med arbeidet for å etablere senteret nettopp der. Første steg var da vi satte foten ned og sa nei til salg av Villa Grande. Nå er vi i gang – blant annet sammen med de Mosaiske Trossamfunn og Universitetet i Oslo – med å legge planene for hvordan Villa Grande kan rustes opp og hvordan senteret kan passe inn. Vi er kommet et langt stykke gjennom de midlene som er satt av til dette formålet på det kollektive oppgjøret.

Men mye arbeid gjenstår. Det går vi i gang med fylt av det ansvar det påligger oss stadig å søke mot en dypere forståelse av gode og onde krefter i vår egen historie, våre egne kulturer og vår egen samtid.

Derfor er den sluttstreken vi sammen setter i dag på samme tid en startstrek.

En startstrek i det utrettelige arbeidet for toleranse og menneskeverd. En startstrek for arbeidet for at Holocaust aldri skal skje igjen.

Tomrom. Kunstneren Antony Gormley har laget minnesmerket ved Akershus festning over de norske jødene som ble deportert til dødsleieren Auschwitz og myrdet der i 1942. FOTO: ROLF M. AAGAARD